

PRZEGLĄD

Review of Nationalities

NARODOWOŚCIOWY

redakcja naukowa

Aleksandra Kruk

Piotr Pochyły

nr

4

/ 2015

Mniejszość
niemiecka

PRZEGLĄD NARODOWOŚCIOWY –
REVIEW OF NATIONALITIES

Czasopismo naukowe poświęcone narodom,
mniejszościom narodowym i etnicznym

Scientific journal about nations,
national and ethnic minorities

pod redakcją Aleksandry Kruk i Piotra Pochyłego

MNIEJSZOŚĆ NIEMIECKA

Nr 4/2015

Zielona Góra 2015

RADA PROGRAMOWA / PROGRAMME COMMITTEE

Omar Sheikhmous (Stockholm), Paul J. Best (New Haven), Michał Śmigiel¹ (Bańska Bystrica), Marián Gajdoš (Kosice),
Mykola Musijenko (Prasnyv), Eduard Tarnawski-Gesłowska (Barcelona), Andrzej Małkiewicz (Zielona Góra), Wiesław Hładkiewicz (Zielona Góra)
Djurk Hard (Novy Sad), Marko Steh (Edmonton), Jarosław Taras (Lviv), Janko Ramač (Belgrad), Oleg Rummyantsev (Macerata),
Bernadetta Ewa Wójtowicz-Huber (Warszawa), Krzysztof Ruchniewicz (Wrocław)

Redakcja

Słefan Dudra – redaktor naczelny

Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Zielonogórski,
al. Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Góra, POLSKA,
e-mail: stefan.dudra@wp.pl

Piotr Pochyly – sekretarz redakcji (piotr_pochyly@yahoo.com)
Weronika Górnicka – zastępca sekretarza redakcji
(weronikagornicka@wp.pl)

Redaktorzy tematyczni

Jarosław Macala – geopolityka, myślenie polityczne
Ryszard Michałak – religie, politologia religii, nacjonalizm,
separatyzm, kościoły i związki wyznaniowe, polityka wyznaniowa
Łukasz Myliński – teoria tożsamości narodowych, kulturowych
i etnicznych, antropologia polityki, integracja europejska

Arkadiusz Tyda – mniejszości, migracje
Bartłomiej Secler (UAM Poznań) – polityka historyczna, polityka
pamięci, media

Aleksandra Kruk – redaktor statystyczny
Jarosław Chojak – redaktor językowy (angielski)
Aleksandra Urban-Podolan – redaktor językowy (rosyjski)
Ewa Poplika – redaktor prowadzący

Na stronie internetowej zamieszczono zasady recenzowania i przyjmowania do druku, formularz recenzyjny oraz instrukcję wydawniczą dla Autorów

Recenzenci artykułów/Reviewers of articles

Oresta Losyk (Lwów), Manan Mudryj (Lwów), Adnan Abbas (Poznań), Marek Barwiński (Łódź), Andrzej Rybak (Łódź), Joanna Szczepankiewicz-Battek (Wrocław), Olgierd Kiec (Zielona Góra), Janina Fras (Wrocław), Bohdan Halczak (Zielona Góra), Tomasz Dębowski (Wrocław), Janusz Wiśniewski (Poznań), Robert Skobelski (Zielona Góra), Krzysztof Kowalczyk (Szczecin), Anita Adamczyk (Poznań), Paweł Leszczyński (Gorzów Wlkp.), Izolda Kiec (Wąsosz), Bogdan Horbal (Nowy Jork), Maria Gledz (Gdańsk), Jarosław Klaczek (Toruń), Jerzy Świeca (Kraków), Bartłomiej Michałak (Toruń), Piotr Kwiatkiewicz (Poznań), Agnieszka Kasłńska-Metryka (Kielce), Filip Kubiaczyk (Poznań)

Adres redakcji

Instytut Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego
Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi
al. Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Góra
reviewofnationalities@yahoo.com

<http://ip.uz.zgora.pl/index.php/badania-naukowe/przeglad-narodowosciowy>

Wersją pierwotną (referencyjną) pisma jest wydanie papierowe

Redakcja przywiązuje dużą wagę do rzetelności i uczciwości Autorów. Teksty, w których widać niesamodzielność lub plagiat, będą bezwzględnie odrzucone. Ponadto wszelkie wykryte przypadki *ghostwriting* i *quest authorship* będą demaskowane, łącznie z powiadomieniem odpowiednich instytucji, oraz dokumentowane. Autor jest zobowiązany do ujawnienia wkładu ewentualnych współautorów publikacji i źródeł jej finansowania. Procedura recenzowania realizowana jest według zasady *double-blind review*, gdzie autorzy i recenzenci nie znają swoich tożsamości

Editorial board

Słefan Dudra – Editor in chief
Department of Humanities, University of Zielona Góra,
al. Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Góra, POLAND,
e-mail: stefan.dudra@wp.pl

Piotr Pochyly – Editor Assistant (piotr_pochyly@yahoo.com)
Weronika Górnicka - Deputy Editor Assistant
(weronikagornicka@wp.pl)

Thematic editors

Jarosław Macala – geopolitics, political thought
Ryszard Michałak – religions, political science of religion, nationalism,
separatism, churches and religious associations, religious policy
Łukasz Myliński – theory of national identity, cultural and ethnic
anthropology of politics, european integration

Arkadiusz Tyda – minorities, migration
Bartłomiej Secler (UAM Poznań) – politics of history, politics of
memory, media

Aleksandra Kruk – statistical editor
Jarosław Chojak – language editor (english)
Aleksandra Urban-Podolan – language editor (russian)
Ewa Poplika – managing editor

The website of the vintage are reviewing and adopting rules to print the form and instructions for publishing reviews for authors

Editorial office address

Institute of Political Science of the University of Zielona Góra
Laboratory for Research on National and Ethnic Minorities
Al. Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Góra
reviewofnationalities@yahoo.com

<http://ip.uz.zgora.pl/index.php/badania-naukowe/przeglad-narodowosciowy>

Version of the original (reference) is writing the paper edition

Editors attach great importance to the reliability and integrity of Authors. Texts in which dependence can be seen or plagiarism will be strictly rejected. In addition, all detected cases of ghostwriting and quest authorship will be unmasked, including notification of the institution, and documented. The author is obliged to disclose any contribution of the co-authors of publications and sources of funding. Reviewing procedure is carried out according to the principle of "double-blind review", where authors and reviewers do not know their identity

© Copyright by Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra 2015

ISSN 2084-848X, ISBN 978-83-7842-194-8

OFICyna WYDAWNICZA UNIWERSYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO

65-246 Zielona Góra; ul. Podgórna 50, tel./faks (68) 328 78 64

www.uz.zgora.pl, sekretariat@uz.zgora.pl

2015/07/20

Spis treści

Od Redakcji.....7

Z PRAC KOMISJI WSPÓLNEJ RZĄDU I MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH

- Małgorzata Fuszara**, Przeciwdziałanie ksenofobii skierowanej przeciwko mniejszościom narodowym i etnicznym 13
- Andrzej Popiołek**, Znaczenie edukacji dla mniejszości narodowych i etnicznych z perspektywy rozwoju oświaty w regionie. Perspektywy rozwojowe i problemy na przykładzie województwa opolskiego 21

MNIEJSZOŚĆ NIEMIECKA

- Paweł Popieliński**, Problematyka mniejszości niemieckiej w kontekście zmian stanu liczebności z perspektywy 25 lat oficjalnego istnienia tej mniejszości narodowej w Polsce 33
- Tomasz Browarek**, Zmiany w polityce państwa polskiego wobec ludności niemieckiej w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych XX wieku 51
- Adam Jarosz**, Aktywność mniejszości niemieckiej w polskich wyborach samorządowych 69
- Marta Jas-Koziarkiewicz**, „Wochenblatt.pl” i „Der Nordschleswiger” – pisma mniejszości niemieckiej w poszukiwaniu własnej drogi 91
- Aleksandra Kruk**, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Mniejszości Niemieckiej w Zielonej Górze 107
- Dorota Kaźmierczak-Pec**, Mniejszość niemiecka na Ukrainie. Zarys dziejów 117
- Krzysztof Koźbiał**, Mniejszość niemiecka w Rumunii. Przeszołość i teraźniejszość 135
- Olgiert Kiec**, Mniejszości niemieckie z Europy Środkowej i Wschodniej w polityce germanizacji Kraju Warty (1939-1945) 153
- Krzysztof Żarna**, Działalność polityczna Niemców karpacckich w okresie dwudziestolecia międzywojennego.....169
- Dariusz Miszewski**, Rozwiązanie problemu ludności niemieckiej w Polsce w myśli politycznej Polski podziemnej 185
- Ewa Pogorzała**, Nauczanie języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej we współczesnej Polsce 203

STUDIA I MATERIAŁY

Fahang Muzaffar Muhamad, Juan Ibrahim Al-Banna , The impact of Culture and Politics on modern Kurdish Poetry in Erbil.....	219
Dariusz Miszewski , Memoriał Ogólnego Żydowskiego Związku Robotniczego w Polsce do rządu premiera generała Władysława Sikorskiego we Francji	233
Piotr Pałys , Sytuacja uchodźców i uciekinierów z powiatów raciborskiego, głubczyckiego i kłodzkiego po czechosłowackiej stronie granicy w latach 1945-1951.....	245

SPRAWOZDANIA

XIX Seminarium Śląskie „Edukacja mniejszościowa w Polsce – wczoraj – dziś – jutro”, Kamień Śląski, 24-27 września 2014 r. (Ewa Pogorzała)	265
Międzynarodowa konferencja naukowa „Polityka etniczna. Teorie. Koncepcje. Wyzwania”, Popowo k. Serocka , 9-10.09.2014 r. (Ewa Pogorzała, Henryk Chałupczak).....	267

RECENZJE

Religia i polityka na obszarze Europy Wschodniej, Kaukazu i Azji Centralnej, red. Tomasz Stępniewski, „Studia Wschodnie Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej”, Wydawnictwo KUL, Lublin–Warszawa 2013, ss. 304 (Ryszard Michalak).....	271
Religia i polityka. Zarys problematyki, red. Piotr Burgoński, Michał Gierycz, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2014, ss. 700 (Ryszard Michalak).....	277
Robert Wiszniewski, Przełomy państwa współczesnego. Przypadek Szkocji i Katalonii, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2013, ss. 176 (Wioletta Husar).....	281
Rob Gifford, Chińska Droga. Podróż w głąb Państwa Środka, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013, ss. 312 (Michał Jurczenia).	285
Bogumił Grott, Dylematy polskiego nacjonalizmu. Powrót do tradycji czy przebudowa narodowego ducha, Wydawnictwo Von Borowiecky, Warszawa 2014, ss. 405 (Ryszard Michalak).....	291
Noty o Autorach.....	301

Contents

From Editors	7
--------------------	---

FROM THE MEETING OF A JOINT COMMITTEE OF GOVERNMENT AND NATIONAL AND ETHNIC MINORITIES

Małgorzata Fuszara , Counteracting xenophobia directed against national and ethnic minorities	13
Andrzej Popiołek , The importance of education for national and ethnic minorities from a development perspective education in the region	21

GERMAN MINORITY

Paweł Popieliński , The German minority issues in the context of changes the strength from the perspective of 25 years official existence this national minority in Poland	33
Tomasz Browarek , Changes in Poland's policy towards German population in the first half of the 1950s.....	51
Adam Jarosz , German Minority in the Polish Local Elections	69
Marta Jas-Koziarkiewicz , „Wochenblatt.pl” and „Der Nordschleswiger” – magazines of the German minority in search of their own way	91
Aleksandra Kruk , German Social Cultural Society in Zielona Góra.....	107
Dorota Kaźmierczak-Pec , German minority in Ukraine. An outline of history	117
Krzysztof Koźbiał , The german minority in Romania. The past and the present	135
Olgiard Kiec , The German minorities in Central and Eastern Europe and the Germanization policy in Warthegau 1939-1945.....	153
Krzysztof Żarna , Political activities of the Carpathian Germans in the interwar period.....	169
Dariusz Miszewski , Solution of the problem of the German population in Poland in the Polish underground political ideas	185
Ewa Pogorzała , Teaching of the German language as a language of national minority in contemporary Poland	203

STUDIES AND BACKGROUND MATERIALS

Farhang Muzaffar Muhammad, Juan Ibrahim Al-banna , Cultural and political impact on modern Kurdish poetry in Erbil.....	219
--	-----

Dariusz Miszewski , Solution of the problem of the German population in Poland in the Polish underground political ideas	233
Piotr Pałys , The situation of refugees and escapees from Raciborski, Głubczycki and Kłodzki counties over the Czechoslovakian side of the boarder ...	245

REPORTS

Ewa Pogorzała , XIX Seminarium Śląskie „Edukacja mniejszościowa w Polsce – wczoraj – dziś – jutro”, Kamień Śląski, 24-27 września 2014 r.	265
Ewa Pogorzała, Henryk Chałupczak , Międzynarodowa konferencja naukowa „Polityka etniczna. Teorie. Koncepcje. Wyzwania”, Popowo k. Serocka , 9-10.09.2014 r.	267

REVIEWS

Religia i polityka na obszarze Europy Wschodniej, Kaukazu i Azji Centralnej, redakcja Tomasz Stępniewski, seria: Studia Wschodnie Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej (Ryszard Michalak)	271
Religia i polityka. Zarys problematyki, redakcja naukowa Piotr Burgoński, Michał Gierycz, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2014 r. (Ryszard Michalak).....	277
Robert Wiszniowski, Przełomy państwa współczesnego. Przypadek Szkocji i Katalonii, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2013, (Wioletta Husar)	281
Rob Gifford, Chińska Droga. Podróż w głąb Państwa Środka, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013 r. (Michał Jurczenia)	285
Bogusław Grott, Dylematy polskiego nacjonalizmu. Powrót do tradycji czy przebudowa narodowego ducha, Wydawnictwo von Borowiecky, Warszawa 2014, (Ryszard Michalak).....	291
About the Authors.....	301

Od Redakcji

Z przyjemnością oddajemy w Państwa ręce czwarty numer „Przeglądu Narodowościowego – Review of Nationalities”. Miło nam poinformować, że dzięki nawiązaniu współpracy z Komisją Wspólną Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych rozpoczynamy na naszych łamach publikowanie ekspertyz, wystąpień i informacji, które przygotowywane są na cykliczne spotkania Komisji. W obecnym wydaniu prezentujemy opinie pełnomocniczki rządu ds. równego traktowania prof. Małgorzaty Fuszary (*Przeciwdziałanie ksenofobii skierowanej przeciwko mniejszościom narodowym i etnicznym*) i Andrzeja Popiołka (*Znaczenie edukacji dla mniejszości narodowych i etnicznych z perspektywy rozwoju oświaty w regionie. Perspektywy rozwojowe i problemy na przykładzie województwa opolskiego*). Mamy nadzieję, że omówienia prac i tematów podejmowanych w ramach działań statutowych tego gremium pozwolą przybliżyć jej zadania i popularyzować stan badań nad problematyką funkcjonowania mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.

Czwarty numer „Przeglądu Narodowościowego” zdecydowaliśmy się poświęcić mniejszości niemieckiej i uczynić to zagadnienie tematem wiodącym. Po II wojnie światowej, zarówno w Polsce, jak i w wielu państwach europejskich, pozostały skupiska Niemców, którzy z różnych względów nie znaleźli się w granicach któregoś z utworzonych państw niemieckich – NRD czy RFN. Po obaleniu muru berlińskiego i zmianach politycznych w latach 90. XX w. nie nastąpiła masowa repatriacja do zjednoczonych Niemiec, aczkolwiek rząd niemiecki aktywnie wspiera ich funkcjonowanie. Jeśli jako kryterium wyodrębniania wspomnianej grupy przyjmiemy występowanie języka niemieckiego, wówczas okaże się, że tzw. Europa Niemiecka jest reprezentowana przez ponad 90 milionów mieszkańców kontynentu, a sam niemiecki jest drugim po rosyjskim najczęściej występującym językiem ojczystym.

Problemy, historia, działalność polityczna czy silne poczucie tożsamości narodowej stanowią interesujące pola badawcze, których przybliżenie i przeanalizowanie było naszym podstawowym założeniem przy projektowaniu ram tego numeru. Większość zebranych artykułów koncentruje się na sytuacji mniejszości niemieckiej na obszarze Polski (w różnych momentach dziejowych), a warte podkreślenia jest to, iż stanowi ona

obecnie najliczniejszą, około 150-tysięczną mniejszość narodową, która każdorazowo posiada swoją reprezentację w Sejmie RP.

Artykuły dotyczą: problematyki mniejszości niemieckiej w kontekście zmian stanu liczebności z perspektywy 25 lat oficjalnego istnienia tej mniejszości narodowej w Polsce (Paweł Popieliński); zmian w polityce państwa polskiego wobec ludności niemieckiej w pierwszej połowie lat 50. XX w. (Tomasz Browarek); aktywności mniejszości niemieckiej w polskich wyborach samorządowych (Adam Jarosz); pism mniejszości niemieckiej (Marta Jas-Koziarkiewicz); Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Mniejszości Niemieckiej w Zielonej Górze (Aleksandra Kruk); mniejszości niemieckiej na Ukrainie (Dorota Kaźmierczak-Pec) i w Rumunii (Krzysztof Koźbiał); mniejszości niemieckich z Europy Środkowej i Wschodniej w polityce germanizacji Kraju Warty (1939-1945) (Olgierd Kiec); działalności politycznej Niemców karpaccich w okresie dwudziestolecia międzywojennego (Krzysztof Żarna); rozwiązania problemu ludności niemieckiej w Polsce w myśli politycznej Polski podziemnej (Dariusz Miszewski) i nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej we współczesnej Polsce (Ewa Pogorzała).

Dodatkowo w dziale „Studia i materiały” publikujemy interesujące artykuły z obszaru tematyki narodowościowej dotyczące wpływu kultury i polityki na poezję w kurdyjskim Erbilu (Farhang Muzałfar Muhamad, Juan Ibrahim Al-Banna) oraz tekst odnoszący się do sytuacji uchodźców i uciekinierów z powiatów raciborskiego, głubczyckiego i kłodzkiego po czechosłowackiej stronie granicy w latach 1945-1951 (Piotr Pałys). Prezentujemy materiał źródłowy wraz z omówieniem – *Memoriał Ogólnego Żydowskiego Związku Robotniczego w Polsce do rządu premiera generała Władysława Sikorskiego we Francji* (Dariusz Miszewski).

Tradycyjnie zamieszczamy też sprawozdania z konferencji naukowych oraz recenzje dotyczące tematyki badawczej czasopisma. Życzymy ciekawej lektury i zachęcamy do nadsyłania publikacji z zakresu badań nad narodami, polityką narodowościową, mniejszościami narodowymi, etnicznymi i postulowanymi.

From the Editor

With pleasure we present the fourth issue of “Przegląd Narodowościowy – The Review of Nationalities”. We are pleased to announce that thanks to cooperation with the Joint Committee of Government and National and Ethnic Minorities we begin publishing experts’ opinions, statements and information that are prepared for regular meetings of the Committee. In the current issue we present opinions of the Secretary of State, Government Plenipotentiary for Equal Treatment prof. Małgorzata Fuszara (Prevention of xenophobia directed against national and ethnic minorities) and Andrzej Popiołek (The importance of education for national and ethnic minorities from the perspective of the development of education in the region. Future development and problems on the example of Opole province). We hope the discussion on the works and the topics covered in the framework of the statutory body will bring its tasks and popularize the state of research on the issue of the functioning of national and ethnic minorities in Poland.

In the fourth issue of “Przegląd Narodowościowy – Review of Nationalities” we decided to focus on the German minority and make it the main theme of this issue. After World War II, both in Poland and a significant amount of European countries, clusters of Germans remained, for various reasons, outside of the established German states – The GDR (East Germany) and The FRG (West Germany). After the fall of the Berlin Wall and the political changes in the 90s of the twentieth century there was not a mass repatriation to the reunified Germany, but the German government has actively been supporting the clusters. If the existence of the German language is the criterion for extracting such a group, then it turns out that the so-called German Europe is represented by more than 90 million inhabitants of the continent, and German is the second most common language after the Russian one.

Problems, history, political activity and a strong sense of national identity are an interesting field of research. Our primary goal in designing the framework of this number was to analyze and present them. Most of the collected articles focuses on the situation of the German minority in the area of Poland (at different times of history). It is worth mentioning the that it is currently the largest national minority (150 000), which each time has their representation in the Polish Sejm.

Articles relate to: the German minority issues in the context of changes in size from the perspective of 25 years of official existence of this minority in Poland (Paweł Popieliński); changes in the policy of the Polish state towards the German population in the first half of the fifties of the twentieth century (Tomasz Browarek); the activity of the German minority in Polish local elections (Adam Jarosz); the magazines of the German minority (Marta Jas-Koziarkiewicz); Social and Cultural Society of the German Minority in Zielona Gora (Aleksandra Kruk); German minority in Ukraine (Dorota Kaźmierczak-Pec) and in Romania (Krzysztof Koźbiał); German minorities in Central and Eastern Europe in the policy of Germanization of Wartheland (1939-1945) (Olgierd Kiec); political activities of the Carpathian Germans in the interwar period [Krzysztof Żarna]; solutions of the problem of the German population in Poland in the Polish underground political thought (Dariusz Miszewski) and teaching German as a minority language in contemporary Poland (Ewa Pogorzała).

Additionally, in the section "Studies and Materials" we publish interesting articles about ethnic issues on the impact of culture and politics on poetry in Kurdish Erbil (Farhang Muhammad Muzaffar, Juan Ibrahim Al-Banna); the situation of refugees and displaced people from Racibórz, Głubczyce and Kłodzko districts on the Czechoslovak side of the border in the years 1945-1951 (Piotr Pałys) and present the source materials along with a commentary – 'The Memorial of the General Jewish Workers' Union in Poland to the Polish government of Prime Minister General Władysław Sikorski in France, (Dariusz Miszewski).

Traditionally, we present a scientific conference reports and reviews for magazines research topics. We wish you enjoy reading and feel free to send in the publications of research over the nations, politics, nationality, national minorities (ethnic and postulated).